

1936: ο Ισπανικός Εμφύλιος

Εργατική εξέγερση και εξουσία, εμφύλιος πόλεμος, προδοσία και αντεπανάσταση

Των Γεωργίας Μπαλτατζή – Βαγγέλη Λιγάση

Ο Ισπανικός Εμφύλιος είναι ένας από τους 3 εμφύλιους πολέμους του προηγούμενου αιώνα (με την έννοια της άμεσης αντιπαράθεσης τάξης εναντίον τάξης και όχι αγροτικούς ή εθνικοαπελευθερωτικούς πολέμους του 3ου Κόσμου). Με μεγάλη διάρκεια ('18-'21 ο Ρωσικός, '36-'39 ο Ισπανικός και '46-'49 ο Ελληνικός), με κοινά χαρακτηριστικά αλλά και διαφορές. Η ρώσικη επανάσταση τερματίζει τον 1ο παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό πόλεμο και οι «Κόκκινοι» νικούν (μια νίκη πύρρειος, όπως αποδείχτηκε στη συνέχεια). Στον ισπανικό και ελληνικό εμφύλιο νικούν οι «Λευκοί». Η νίκη του Φράνκο στον ισπανικό εμφύλιο δίνει την δυνατότητα στους ιμπεριαλιστές να προχωρήσουν στο μεταξύ τους ξεκαθάρισμα λογαριασμών (πρελούδιο του 2ου Π.Π.), ενώ η νίκη στον Γράμμο και το Βίτσι «τακτοποιεί» τη μεταπολεμική μοιρασιά της λείας χωρίς απρόσκλητους καλεσμένους (επίλογος του 2ου Π.Π.).

Στην ελληνική αριστερά είναι συνηθισμένη η παρομοίωση του ισπανικού με τον ελληνικό εμφύλιο («δημοκρατία εναντίον φασισμού» κ.λπ.). Με τα δεδομένα που θα παραθέσουμε, νομίζουμε πως τεκμηριώνεται ο ισχυρισμός ότι ο ισπανικός εμφύλιος, τόσο από άποψη κλίμακας όσο και λόγω των εμπλεκόμενων κοινωνικών δυνάμεων, πλησίαζε περισσότερο στη σημασία και το κόστος της ήττας της ρώσικης επανάστασης παρά στον ελληνικό εμφύλιο.

Το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο

Στις αρχές της δεκαετίας του '30, η χώρα των παλιών κονκισταδόρων είναι μια ξεπεσμένη αποικιακή αυτοκρατορία εξαιτίας άλυτων προβλημάτων δύο αιώνων (αφότου σταμάτησε να δίνεται διέξοδος από τις αμερικανικές αποικίες). Σε μια χώρα περίπου 25 εκατομ., οι αγρότες αποτελούν το 70% του πληθυσμού. Εκατομμύρια αγρότες δουλεύουν ως άκληροι εργάτες σε τεράστια λατιφούντια στις κεντρικές και νότιες περιοχές της χώρας. Σχέσεις αίματος δένουν την πανίσχυρη καθολική Εκκλησία και τον στρατό με τους γαιοκτήμονες. Επιπλέον, αυτονομιστικά – αποσχιστικά αιτήματα στον Βορρά (Βάσκοι, Γαλικία) και στα νοτιοανατολικά (Καταλονία) κάνουν το ρόλο του στρατού κεντρικό για την ενότητα της χώρας και την κυριαρχία της αστικής τάξης.

Ωστόσο, περίπου 2,5 εκατομμύρια εργάτες είναι συγκεντρωμένοι στην πρωτεύουσα Μαδρίτη, στα ναυπηγεία και τις χαλυβουργίες της χώρας των Βάσκων, στα ανθρακωρυχεία, μεταλλωρυχεία της Αστουρίας κ.λπ. αλλά με το 60% αυτών να είναι συγκεντρωμένοι στην Καταλονία. Αυτό το προλεταριάτο είναι οργανωμένο σε δύο

μεγάλες συνδικαλιστικές οργανώσεις: πρώτα και κυρίαρχα στη **CNT** που είναι η αναρχική συνομοσπονδία εργασίας (FAI – ιβηρική αναρχική ομοσπονδία το πολιτικό της σκέλος) με πάνω από 1 εκατομμ. μέλη και απόλυτα κυρίαρχη στην Καταλονία, και κατά δεύτερο λόγο η **UGT** (συνομοσπονδία που συνδεόταν με το Σοσιαλιστικό Κόμμα – PSOE). Το σταλινικό ΚΚ (PCE) έχει ελαχιστότατη επιρροή μέχρι το 1934-35 (3 χιλιάδες μέλη και 3% στις εκλογές) λόγω της προηγούμενης στάσης του που κατήγγειλε σαν σοσιαλφασίστες όσους αγωνιστές δεν ήταν στις γραμμές του. Υπήρχαν επίσης κοντά στα μεγέθη του ΚΚΙ άλλες 3 οργανώσεις της Αριστεράς, με σημαντικότερη την τροτσκίζουσα κομμουνιστική αριστερά του Αντρέ Νιν απ' όπου θα προέλθει το 1935 το εργατικό κόμμα μαρξιστικής ενότητας – POUM.

Την περίοδο εκείνη υπάρχουν μισοφασιστικά εθνικιστικά κόμματα με ηγεσία το μπλοκ γαιοκτημόνων-στρατού-εκκλησίας και ρίζες στους μικροϊδιοκτήτες γης στα δυτικά (καρλίστες) και στους μικροαστούς των πόλεων (φαλαγγίτες). Τα αστικά κόμματα, δεξιά (καθολική δεξιά, αυτονομιστές της χώρας των Βάσκων) ή του κέντρου-μεταρρυθμιστικά (δημοκρατικοί της αριστεράς, δημοκρατική ένωση, αυτονομιστές της Καταλονίας), ευαγγελίζονται αστικοδημοκρατικές μεταρρυθμίσεις αλλά στέκονται φοβικά στις ανατροπές – απόλυτα δικαιολογημένα, καθώς τα υποτελή στρώματα της ισπανικής κοινωνίας εννοούν τις «μεταρρυθμίσεις» με τρόπο (καταλήψεις, κομμούνες, ένοπλες επιθέσεις) που αμφισβητεί την επικυριαρχία τους.

Ο συνδυασμός των παραπάνω με το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1929 (που έριξε τις τιμές των αγροτικών προϊόντων κατά 40-60%), θα αποτελέσει το υπόβαθρο για τις πολιτικές ανατροπές που θα ακολουθήσουν, αρχίζοντας από την παραίτηση της στρατιωτικής χούντας του Πρίμο δε Ριβέρα το 1930.

Τα προανακρούσματα

Το **1931**, μετά από μια γενική απεργία και εκλογές, η μοναρχία ανατράπηκε. Ωστόσο, η νέα δημοκρατική κυβέρνηση των φιλελεύθερων αστών δεν κατάφερε να υλοποιήσει την απαραίτητη αγροτική μεταρρύθμιση, προχώρησε με δειλά βήματα, με αποτέλεσμα το ξέσπασμα απεργιών και βίαιων συγκρούσεων με την αστυνομία. Ο Λάργκο Καμπαγιέρο, του Σοσιαλιστικού Κόμματος, ως υπουργός Εργασίας επέβαλε σειρά από νόμους που περιόριζαν το δικαίωμα στην απεργία. Η CNT οργάνωσε το 1933 εξέγερση στη Βαρκελώνη, τη Λέρδα και την Βαλένθια. Οι εξεγέρσεις κατεστάλησαν και τον Σεπτέμβρη του 1933 παραιτείται η πρώτη δημοκρατική κυβέρνηση του Αθάνια και αναλαμβάνει στη θέση της μια κεντροδεξιά κυβέρνηση η οποία υποστήριξε την αντεπίθεση των εργοδοτών. Όταν εισέρχεται στην κυβέρνηση ακροδεξιό μέτωπο υπό την ηγεσία του Χιλ Ρόμπλες, το Σοσιαλιστικό Κόμμα καλεί σε γενική απεργία και ένοπλη εξέγερση στις 5 Οκτώβρη 1934.

Στην **Αστούρια**, μια μεγάλη επαρχία ανθρακωρυχείων, οι εργάτες

οπλισμένοι μόνο με δυναμίτες εκδίωξαν τις κυβερνητικές δυνάμεις και κατέλαβαν την εξουσία. Δημιούργησαν εργατικές επιτροπές σ' όλα τα χωριά της περιοχής, έφτιαξαν ραδιοφωνικό σταθμό και προχώρησαν στη δημιουργία κόκκινου επαναστατικού στρατού. Οι ανθρακωρύχοι αντιστάθηκαν απειλισμένα στην καταστολή της εξέγερσης από τον μισθοφορικό στρατό του εντολοδόχου της κυβέρνησης στρατηγού Φράνκο. 5.000 εργάτες δολοφονήθηκαν και 30.000 οδηγήθηκαν στις φυλακές. Ένα κλίμα τρομοκρατίας εξαπλώθηκε σ' ολόκληρη τη χώρα. Ωστόσο, η γενική απεργία την Πρωτομαγιά του 1935 και οι μαζικές καμπάνιες για την απελευθέρωση των κρατουμένων υποχρέωσαν τελικά την κυβέρνηση να προκηρύξει νέες εκλογές τον Φλεβάρη του 1936.

Το **Λαϊκό Μέτωπο** συγκροτήθηκε ως μια εκλογική συμμαχία των Δημοκρατικών Φιλελεύθερων αστών και των εθνικιστών της Καταλονίας και της χώρας των Βάσκων, με το Σοσιαλιστικό Κόμμα και το ΚΚ Ισπανίας. Το κοινό πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου υπέγραψαν ακόμα το ΡΟUM και μία πτέρυγα της CNT (οι «Τρεϊντίστας»). Αντιστοίχως, και οι δεξιές, συντηρητικές και μοναρχικές δυνάμεις συγκρότησαν το Εθνικό Μέτωπο. Η στάση της CNT απέναντι στην εκλογική διαδικασία (σε αντίθεση με τις προηγούμενες εκλογές, που είχε υποστηρίξει την εκλογική αποχή) ήταν αυτή τη φορά ευνοϊκή για την επικράτηση του Λαϊκού Μετώπου. Ο λόγος που η CNT άλλαξε τη στάση της ήταν η υπόσχεση απελευθέρωσης των κρατουμένων. Το εκλογικό αποτέλεσμα έδειξε ότι η χώρα ήταν μοιρασμένη ανάμεσα σε δύο μπλοκ, που διέθεταν σχεδόν ίσο αριθμό ψηφοφόρων, ωστόσο, ο εκλογικός νόμος έδωσε την εξουσία με μεγάλη διαφορά εδρών στο Κοινοβούλιο στο Λαϊκό Μέτωπο και στην κυβέρνηση του Αθάνια, που σχηματίστηκε αποκλειστικά από μέλη των Δημοκρατικών.

Οι προθέσεις της νέας κυβέρνησης αποδίδονται διά στόματος του πρωθυπουργού Αθάνια στη γαλλική εφημερίδα Paris Soir: «Δεν θέλουμε επικίνδυνες καινοτομίες. Θέλουμε ειρήνη και τάξη».

Όμως παρά τις προθέσεις των ηγετών του Λαϊκού Μετώπου, η νίκη του στις εκλογές σήμανε για τους εργάτες και τους αγρότες της Ισπανίας την ώρα της εκδίκησης.

Από την εκλογική νίκη του Λαϊκού Μετώπου...

Μόλις έγιναν γνωστά τα αποτελέσματα, ξεχύθηκαν αυθόρμητα στους δρόμους. Χωρίς να περιμένουν νόμους και διατάγματα, κατέλαβαν τις φυλακές κι απελευθέρωσαν όλους τους κρατούμενους συντρόφους τους της προηγούμενης διετίας κι ανάγκασαν τους εργοδότες να τους ξαναπροσλάβουν, πληρώνοντας μάλιστα κι όλες τις χαμένες τους αποδοχές. Έβαλαν φωτιά στις εκκλησίες και καταδίωξαν τους αντιδραστικούς παπάδες κι επισκόπους που είχαν υποστηρίξει το προηγούμενο καθεστώς. Οι αγρότες καταλάμβαναν μαζικά τη γη κι οι εργάτες ξεκίνησαν μεγάλους απεργιακούς αγώνες ζητώντας μεγάλες αυξήσεις και μείωση των ωρών εργασίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέσα στους πέντε πρώτους μήνες από τη νίκη του Λ.Μ. ξέσπασαν πάνω από 300 απεργίες, ενώ καταλήφθηκαν 1,5 εκατ. εκτάρια γης. Για σύγκριση, τα πρώτα δύο χρόνια της «δημοκρατικής κυβέρνησης» είχαν μοιραστεί μόλις 45.000 εκτάρια...

Η δεξιά απαντούσε σπασμωδικά στη βία των μαζών με κλεισίματα εργοστασίων, προβοκάτσίες και δολοφονίες. Από τις 18 Φεβρουαρίου μέχρι τις 15 Ιουνίου 1936, κήληκαν 160 εκκλησίες, προκλήθηκαν 269 θάνατοι, 1.287 τραυματισμοί και 145 εκρήξεις βομβών.

Με τον ερχομό του καλοκαιριού του 1936, 5 μόλις μήνες από τις εκλογές, η χώρα βάδιζε με σίγουρα βήματα προς τον εμφύλιο πόλεμο.

Η δύναμη των εργατικών συνδικάτων CNT και UGT το καλοκαίρι του 1936 ανερχόταν σε περίπου 1.500.000 μέλη για την κάθε μία οργάνωση ξεχωριστά, ενώ τόσο το ΚΚ (περισσότερο) όσο και το ΡΟUM πολλαπλασίαζαν τα μέλη τους (για το ΡΟUM γνωρίζουμε ότι ξεπέρασαν τις 50.000).

Στην κυβέρνηση βρισκόταν πλέον η «σκιά» της αστικής τάξης (σύμφωνα με μια έκφραση του Τρότσκι), καθώς οι καπιταλιστές στην πλειονότητά τους τρομαγμένοι προσέβλεπαν στο στρατιωτικό πραξικόπημα.

...στο πραξικόπημα του Φράνκο και την εργατική εξέγερση

«Θα σώσω την Ισπανία από το μαρξισμό με οποιοδήποτε κόστος, ακόμα και αν αυτό σημαίνει να εκτελέσω τη μισή» – Φραντσίσκο Φράνκο...

Το πραξικόπημα του στρατηγού Φράνκο ξεκίνησε από την ισπανική αποικία του Μαρόκου (στο οποίο μεταφέρθηκε με αγγλικό στρατιωτικό αεροπλάνο) στις 17 Ιούλη 1936. Παρότι από την πρώτη στιγμή η κυβέρνηση έμαθε τα σχέδιά του (χάρη στους δημοκρατικούς ναύτες που με τους ασυρμάτους των πλοίων τους έπιασαν τα φασιστικά σήματα), δεν έκανε απολύτως τίποτε για να τον σταματήσει. Αντίθετα, για μέρες έκανε το παν για να αποκρύψει τις ειδήσεις από τον πληθυσμό, ελπίζοντας πως θα κατέληγε σε μια συμφωνία με τους στασιαστές. Ωστόσο, μόλις οι εργάτες αντιλήφθηκαν τι συμβαίνει, αποφάσισαν να πάρουν την υπόθεση στα δικά τους χέρια.

100.000 εργάτες βγήκαν στους δρόμους της Μαδρίτης φωνάζοντας: «Προδοσία! Προδότες! Δώστε μας όπλα!». Η μόνη απάντηση της κυβέρνησης ήταν να εκδώσει διάταγμα που απειλούσε με τουφεκισμό όποιον μοίραζε όπλα στον πληθυσμό! Οι ναύτες κατέλαβαν τα πολεμικά πλοία πετώντας τους αξιωματικούς στη θάλασσα. Η Βαρκελώνη έπεσε στα χέρια των άοπλων εργατών που κατάφεραν πολύ σύντομα να συντρίψουν την φασιστική εξέγερση και να πάρουν την εξουσία σ' ολόκληρη την Καταλονία. Στη Μάλαγα, οι εργάτες περικύκλωσαν τους στρατώνες βάζοντας φωτιά στα γύρω κτήρια κι ανάγκασαν τους στρατιωτικούς να παραδοθούν. Μέσα σε λίγες μέρες, η Μαδρίτη, η Βαλένθια και τα 2/3 της χώρας βρίσκονταν στα χέρια των εξεγερμένων εργατών.

Το στρατιωτικό κίνημα του στρατηγού Φράνκο τον Ιούλιο του 1936 δεν άρχισε μόνο τον εμφύλιο πόλεμο, αλλά προκάλεσε αμέσως και **κοινωνική επανάσταση**. Αμέσως μετά το ξέσπασμα του πολέμου, οι αγρότες στη Δημοκρατική ζώνη κατέλαβαν ένα μεγάλο μέρος των εδαφών που ανήκαν σε φιλοφασίστες ιδιοκτήτες και μεγαλογαιοκτήμονες.

Ολόκληρος ο διοικητικός μηχανισμός σε μεγάλο τμήμα της Δημοκρατικής Ισπανίας περιήλθε στα συνδικάτα και τις πολιτικές τους οργανώσεις. Σε πολλές πόλεις, η αστυνομία είχε αντικατασταθεί από ένοπλες περιπόλους εργατών. Από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και τα κόμματα δημιουργήθηκαν μονάδες πολιτοφυλακής στις οποίες συμμετείχαν τόσο άντρες όσο και γυναίκες. Ένα τεράστιο δίκτυο τοπικών επαναστατικών επιτροπών συντόνιζε τον ανεφοδιασμό των πόλεων, τις οικονομικές λειτουργίες, την απονομή της δικαιοσύνης, εν ολίγοις τις περισσότερες όψεις της κοινωνικής ζωής, που σχετίζονταν είτε με την παραγωγή είτε με την κουλτούρα.

Τα πιο εντυπωσιακά περιστατικά συνέβησαν στη Βαρκελώνη, όπου για μερικούς μήνες φαινόταν πράγματι ότι οι αναρχικοί υλοποιούσαν την πολυπόθητη επανάστασή τους. Τα συνδικάτα είχαν καταλάβει τα εργοστάσια, οι δημόσιες υπηρεσίες διευθύνονταν από τους ίδιους τους εργαζόμενους, οι μικροί καταστηματάρχες οργανώθηκαν σε κλαδικά συνδικάτα, τα πορνεία κλείστηκαν,

εκκλησίες κάηκαν, οι πύλες των φυλακών άνοιξαν.

Πάνω από τη μισή γη στη ζώνη των Δημοκρατικών είχε κολεκτιβοποιηθεί, σε μια επαναστατική εμπειρία που αγκάλιασε άμεσα ή έμμεσα 7-8 εκατομμύρια ανθρώπους. Η γη που διανεμήθηκε νόμιμα στα πέντε χρόνια της αγροτικής μεταρρύθμισης από τις κυβερνήσεις της Δημοκρατίας ήταν 876.327 εκτάρια, ενώ μέσα σε λίγες βδομάδες η επανάσταση απαλλοτρίωσε 5.692.202 εκτάρια που καταλήφθηκαν άμεσα από τους χωρικούς. Οι συνολικοί εργάτες στις κολεκτίβες υπολογίζονται σε 600.000-800.000, που μαζί με τις οικογένειές τους ξεπερνούν τα τρία εκατομμύρια. Όσον αφορά στην κολεκτιβοποιημένη βιομηχανία: το σύνολο σχεδόν βιομηχανίας και μεταφορών στην Καταλονία, το 70% της βιομηχανίας στη Βαλένθια, το 30% στην Καστίλη και σημαντικός αριθμός βιομηχανιών στις επαρχίες του Βορρά.

Αντί για εργατική εξουσία, κυβέρνηση προδοσίας

Η επίσημη κυβέρνηση δεν είχε καμιά απολύτως δύναμη παρά μόνο όση ήθελαν να της αναγνωρίσουν οι ίδιοι οι εξεγερμένοι.

Αυτή την κρίσιμη στιγμή καμιά όμως από τις βασικές πολιτικές δυνάμεις του εργατικού κινήματος δεν κινήθηκε προς την κατεύθυνση του σχηματισμού μιας κυβέρνησης των εργατών, διακηρύσσοντας και την ανεξαρτησία του Μαρόκου, του οποίου οι φαντάροι αποτελούσαν την πλειονότητα στα στρατεύματα του Φράνκο, ξεμπερδεύοντας μια και καλή μαζί του.

Αντιθέτως, **η ηγεσία των αναρχικών**, ενώ αρχικά αρνήθηκε να προχωρήσει στη δημιουργία εργατικής κυβέρνησης, σύντομα κατέληξε να συμμετάσχει στην αστική κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου, τόσο στην Καταλονία όσο και στην κεντρική κυβέρνηση της Μαδρίτης με 3 υπουργούς, μεταξύ των οποίων κι ο βασικός τους ηγέτης Γκαρθία Όλιβερ. Στο ίδιο θανάσιμο (όπως αποδείχτηκε) σφάλμα υπέπεσε και ο **ηγέτης του ΡΟUM** Αντρές Νιν,

που θα δεχτεί την θέση του υπουργού Δικαιοσύνης στην κυβέρνηση της Καταλονίας.

Η μόνη πολιτική δύναμη στην Ισπανία με πολιτικό σχέδιο που υπηρέτησε με συνέπεια ήταν το **ΚΚΙ**. Ήταν η πολιτική που υπάκουε στα σχέδια του Στάλιν για κατευνασμό των αγγλογάλλων ιμπεριαλιστών. Έχοντας το μονοπώλιο της δυνατότητας εξοπλισμού από τη Ρωσία, με την υποστήριξη αρχικά του πρωθυπουργού πλέον Καμπαγιέρο, με το κύρος και την αναγνώριση που του προσέφερε η αυτοθυσία των «Διεθνών Ταξιαρχιών», προφασιζόμενο τις ανάγκες του πολέμου και με την τεχνογνωσία που του πρόσφεραν στη συνέχεια οι εκατοντάδες πράκτορες της σοβιετικής NVKD και κάποιοι χιλιάδες σοβιετικοί «σύμβουλοι» τοποθετήθηκε σταθερά στην **άκρα δεξιά του Λαϊκού Μετώπου**.

(Παρενθετικά, αναφέρουμε ότι η σοβιετική πολεμική βοήθεια δόθηκε με αντάλλαγμα τα αποθέματα χρυσού της Ισπανίας, τα 4α μεγαλύτερα στον κόσμο...)

ΚΚΙ: Σεβασμός στην ατομική ιδιοκτησία και τη «δημοκρατική τάξη»...

Το ΚΚΙ δεν σταματούσε να διαλαλεί πως «ο μόνος του σκοπός είναι να υπερασπίσει τη δημοκρατική τάξη, σεβόμενο την ατομική ιδιοκτησία». Και φρόντιζε να κάνει πράξη αυτές τις διακηρύξεις, συκοφαντώντας και χτυπώντας ανοιχτά τους επαναστάτες του ΡΟΟΜ και τους αναρχικούς. Τον Φλεβάρη του 1937 μάλιστα δεν δίστασε να χρησιμοποιήσει στρατιωτικές μονάδες για να διώξει απ' την επαρχία της Βαλένθια τους αγρότες που είχαν καταλάβει τα χτήματα και να επαναφέρει τους παλιούς τους ιδιοκτήτες!

Από τα τέλη του 1936 κατόρθωσαν να αναδιοργανώσουν την αστυνομία και να ξαναδημιουργήσουν τον επίσημο στρατό. Έχει λεχθεί πολύ σωστά πως «μια κυβέρνηση που στέλνει 15χρονα

παιδιά με 40 χρόνων ντουφέκια στο μέτωπο και κρατάει τις καλύτερες δυνάμεις της στις πόλεις, είναι φανερό πως φοβάται την επανάσταση πολύ περισσότερο απ' ό,τι φοβάται τον Φράνκο».

Το σκηνικό είχε στηθεί σιγά-σιγά, και τον **Μάη του 1937** η κυβέρνηση προχώρησε στην τελική της επίθεση. Οι σταλινικοί με τους εθνικιστές στη Βαρκελώνη επιτέθηκαν για να εκδιώξουν τους αναρχικούς από το κτήριο των τηλεπικοινωνιών που δέσποζε στην πόλη. Η πολύνεκρη επίθεση προκάλεσε μαζική εξέγερση των εργατών που αντεπετέθηκαν, σήκωσαν παντού οδοφράγματα και κράτησαν τις θέσεις τους. Και πάλι όμως, οι αναρχικοί και το POUM, που ήταν πανίσχυροι στην Καταλονία, αρνήθηκαν ν' αναλάβουν τις ευθύνες τους. Αντί να προχωρήσουν στην ανατροπή της τοπικής κυβέρνησης και να καλέσουν τους εργάτες ολόκληρης της χώρας να τους μιμηθούν, ζήτησαν από τους εργάτες να εγκαταλείψουν τα οδοφράγματα και να γυρίσουν στις δουλειές και στα σπίτια τους, «για να έρθουν σε συμφωνία με την κυβέρνηση».

Αυτό είναι και το **πραγματικό τέλος της Ισπανικής Επανάστασης**, αντίστοιχο του ελληνικού Δεκέμβρη του '44. Ακολουθεί η αλλαγή της κυβέρνησης, η αποχώρηση των αναρχικών από αυτήν, η διάλυση του POUM και η δολοφονία του Αντρές Νιν.

Η σταλινική αντεπανάσταση, το τέλος...

Τον ίδιο Αύγουστο, μονάδες του τακτικού στρατού υπό τη διοίκηση «κομμουνιστών» επιτίθενται στις κολεκτίβες της Αραγονίας. Οι περισσότερες καταστρέφονται, το Συμβούλιο της Αραγόνας διαλύεται και πολλοί οργανωτές των κολεκτίβων φυλακίζονται. Τις μέρες εκείνες, η εφημερίδα του Κομμουνιστικού Κόμματος έγραψε: «Δεν υπάρχει ούτε ένας αγρότης της Αραγόνας που να μην αναγκάστηκε να μετάσχει στις κολεκτίβες (...) Τους πήραν τη γη τους και τους ανάγκασαν να εργάζονται από τα χαράματα ως τη νύχτα με μισθό 95 σεντς. Σε όποιον επαναστάτησε εναντίον αυτής της κατάστασης, του στέρησαν το ψωμί, το σαπούνι και όλα τα απαραίτητα για να

ζήσει. (...) Πασίγνωστοι, διακεκριμένοι φασίστες κατέλαβαν έδρες στα Συμβούλια»...

Τα μέτωπα συνέχισαν να σέρνονται για λίγο ακόμα καιρό, αλλά οι δημοκρατικοί έχαναν την μια επαρχία μετά την άλλη, χωρίς τίποτε πια να μπορεί να σταματήσει την επέλαση των φασιστών. Τον Αύγουστο του 1938 η Σοβιετική Ένωση αποσύρει τους «συμβούλους» της. Τον Οκτώβρη η κυβέρνηση Νεγκρίν αποπέμπει τους ξένους εθελοντές, εκλιπαρώντας ουσιαστικά οίκτο από τον επελαύνοντα Φράνκο. Κάλεσμα «διαπραγμάτευσης» θα κάνει και η χούντα που θα αντικαταστήσει την κυβέρνηση με επικεφαλής τον πρώην αναρχικό Σιπριάνο Μέρα, λίγο πριν πέσει η Μαδρίτη τέλη Μάρτη του 1939.

...και η εκδικητική μανία των νικητών

Βέβαια, μεγαθυμία δεν επιδείχτηκε από τους νικητές. Μετά από περίπου 400.000 νεκρούς στα πεδία των μαχών και 100.000 εκτελεσμένους από την Λευκή και Κόκκινη Τρομοκρατία, τα εκτελεστικά αποσπάσματα του Φρανκικού καθεστώτος σταμάτησαν να εκτελούν θανατικές καταδίκες το 1954 (!), με ανεξακρίβωτο τον αριθμό εκτελεσθέντων μεταξύ 28.000 και 150.000 ανθρώπων!

400.000 Ισπανοί πρόλαβαν να πάρουν τον δρόμο της προσφυγιάς, με 50.000 από αυτούς να βρίσκουν καταφύγιο στο Μεξικό.

Η μισοφασιστική δικτατορία στην Ισπανία κράτησε σχεδόν 40 χρόνια, καθώς τερματίστηκε με την ισπανική μεταπολίτευση μετά τον θάνατο του Φράνκο το 1975 και τον νόμο περί «αμνηστίας» το 1977.

Διδάγματα

Για σχεδόν μία δεκαετία, **απ' το 1931 ως το 1939**, οι εργάτες και οι αγρότες της Ισπανίας έδωσαν ηρωική μάχη ενάντια στην

παλιά κοινωνία. Και για περισσότερα από δύο χρόνια, μετά το κίνημα του Φράνκο, η Ισπανία έγινε το κέντρο της Γης για τους εργαζόμενους όλου του κόσμου, που είχαν εκεί στραμμένα τα μάτια και τις καρδιές τους.

Ακόμη κι αυτοί που έφταναν στην Ισπανία έχοντας στο μυαλό τους πως πηγαίνουν να πολεμήσουν κατά του φασισμού, γρήγορα καταλάβαιναν ότι κάτι πολύ μεγαλύτερο συνέβαινε. Μπροστά στα μάτια τους, στη βάση της κοινωνίας, ένας καινούριος κόσμος άρχιζε να παίρνει σάρκα και οστά. Και ακόμα περισσότερο βέβαια, το ένιωθαν οι ίδιοι οι εργάτες κι οι αγρότες της Ισπανίας, οι ίδιοι αυτοί που έχτιζαν αυτόν τον καινούριο κόσμο.

Ένας τέτοιος ηρωικός αγώνας δεν ήταν δυνατό να συντριβεί με καθαρά στρατιωτικά μέσα. **Η Ισπανική Επανάσταση ηττήθηκε όχι απ' τα κανόνια του Φράνκο και των Ιταλο-γερμανών συμμάχων του αλλά από τη δειλία και την προδοσία των ίδιων της των ηγετών, με πρωταγωνιστικό το ρόλο του σταλινικού ΚΚΙ και του σταλινικού κέντρου της Μόσχας.**

Και **σήμερα**, όσοι (με παράταιρα τσιριχτές φωνές) ξορκίζουν την αναπόφευκτη αναμέτρηση με εκκλήσεις στη «δημοκρατία», στη «διεθνή κοινότητα», στη «νομιμότητα», στο «καλό της πατρίδας» κ.λπ., αν δεν είναι προδότες, είναι σίγουρα «δειλοί και μοιραίοι».

Και την αξιολόγηση των οργανώσεων των ανθρώπων «της δικής μας πατρίδας» (για να παραφράσουμε τον Πουλιόπουλο) την καθορίζουν όχι οι μάταιες θυσίες αλλά οι νίκες.

Το ξέσπασμα των συσσωρευμένων αντιφάσεων της Ιστορίας, με την διατάραξη της κανονικότητας της καθημερινής ζωής, με όλη τη δύναμη της βίας των αντιτιθέμενων δυνάμεων και χωρίς τα φτιασίδια της ψευτοδημοκρατικής νομιμότητας, κάνουν ολοφώτιστο το ιστορικό δίλημμα: Επανάσταση ή αντεπανάσταση; Δικτατορία του προλεταριάτου με τους συμμάχους του (της πλειοψηφίας των καταπιεσμένων) ή στυγνή δικτατορία της αστικής τάξης με τους

συμμάχους της (της μειοψηφίας των «βολεμένων»); **Σοσιαλισμός ή
βαρβαρότητα;**